

SÍDLA HUNCOKÁROV V MALÝCH KARPATOCH NA KARTOGRAFICKÝCH MATERIÁLOCH Z 18. AŽ 19. STOROČIA

Pavol Krajčovič

*Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta,
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
pavol.krajcovic32@gmail.com*

Huncokar Settlements of the Little Carpathians in the Cartographic Materials of the 18th and 19th Century

Abstract—This paper examines the settlements of the Huncokars, German-speaking woodmen in the Little Carpathians, as evidenced by the cartographic materials of the 18th and 19th century. The first part of the study focusses on the description of the surveyed area; the second part deals with the historical-geographical characteristics of the Huncokar settlements; the third part concerns with the depiction of particular cartographic materials and simultaneously with the identification of the Huncokar settlements involved. The purpose of the study is to trace back the historical development of Huncokar settlements at the given time and place by the use of cartographic materials in their correlation with the written sources and secondary literature.

Keywords—Huncokars; German-speaking woodmen; Little Carpathians; cartographic materials; ethnohistorical survey

ÚVOD

MNOU uvedená štúdia sa zameriava na problematiku výskumu huncokárskych usadlostí v Malých Karpatoch v období 18. a 19. storočia. Výskum je ohraničený na všetky známe geomorfologické podcelky malokarpatského pohoria.

Nemecky hovoriaca etnografická skupina Huncokárov prichádzala na územie Slovenska v niekoľkých kolonizačných etapách približne

od prvej polovice 18. storočia. Ich príchod sa dáva do súvislosti so šľachtickým rodom Pálffyovcov (Beranek 1941, 87). Na územie súčasného Slovenska, predovšetkým Malých Karpát, prichádzali predovšetkým z Bavorska, Štajerska, Tirolska či dokonca Moravy a Sliezska (Schewitz 1932, 80). Nebudovali žiadne osady. Po svojom príchode žili izolovane na rozptýlenom území malokarpatského pohoria v jednoduchých drevorubačských domoch, ktoré boli obývané dvoma až troma rodinami. K ich domu prináležal aj kúsok pôdy, čo bola vlastne záhrada, ktorá bola ohradená pred pôsobením divjej zveri. Huncokári boli endogamnou komunitou, v rámci ktorej medzi sebou uzatvárali manželské zväzky (Slobodová-Nováková 2017, 67–80). Medzi ich najznámejšie usadlosti patrili: Modra–Piesok a Rybníček/Föhrenteich. Okrem drevorubačstva sa zaoberali taktiež výsadbou nových stromov, pálením vápna a dreveného uhlia, no mnohí z nich vykonávali aj profesiu hájnikov, resp. horárov. Približne od roku 1850 žila časť z Huncokárov aj na území Považského Inovca.

Až do tridsiatych rokov 20. storočia boli Huncokári pomerne neznámou etnografickou skupinou. Práve v tomto období sa začali po prvý raz spomínať v odborných štúdiách, predovšetkým vlastivedného zamerania. Tieto štúdie pochádzali zväčša od sudetonemeckých, resp. nemeckých bádateľov (Panczová 2017, 23–39). Počas existencie slovenského štátu (1939–1945) sa nemecké orgány snažili na huncokársku komunitu pôsobiť aj politicky.

Zúčastňovali sa na ich sviatkoch (huncokárske slávnosti), počas ktorých nemeckí predstavitelia referovali o stave vojny (druhá svetová vojna) a okrem toho Huncokárom pripomínali ich Nemectvo (Deutschtum) (Wald-kirchweih der Holzhacker 1941, 6). Huncokárski muži sa stali aj cieľom verbovania. Pôsobili napríklad v ozbrojených zboroch Nemeckej strany (Freiwillige Schutzstaffel – FS). Časť z nich však slúžila aj v zbraniach SS (Waffen-SS) či jednotkách domobrany (Heimatschutz – HS) (Petranský 2019, 488–507).

Svoj štýl života v lesnom prostredí vykonávali až do roku 1946, kedy bola časť z nich násilne vysídlená v dôsledku tzv. Benešových dekrétov (Krajčovič 2019, 133–142). V súčasnosti sa potomkovia Huncokárov aktívne hlásia ku kultúrnemu dedičstvu svojich predkov, identifikujú sa s nimi a snažia sa o revitalizáciu (Lenovský 2018, 125–142).

Východiskovú platformu k spracovaniu štúdie tvoria predovšetkým kartografické materiály prvého, druhého a tretieho vojenského mapovania. Sekundárne som však využil aj práce z rôznych odborov humanitných a prírodných vied. Teoretický koncept výskumu tvoria všeobecné tézy, ktoré sa zameriavajú na objekt celej geografie – krajinnú sféru. Z jej pomyselného rozdelenia som čiastočne aplikoval fyziogeografickú a humánno-geografickú sféru. Primárnym cieľom mojej práce je využitím kartografických materiálov v korelácii s písomnými prameňmi a sekundárnou literatúrou určiť historický vývin huncokárskeho osídlenia v priebehu jednotlivých storočí na skúmanom území. Metodiku práce tvoria predovšetkým: (a) obsah mapových podkladov a ich následná interpretácia, (b) komparácia a interpretácia dát, ktoré boli získané pomocou kartografických materiálov. Túto metódu som využil z historického a geografického hľadiska tak, aby som dokázal využiť znalosti o súčasnej krajine toho istého typu na výskume minulej krajiny toho istého typu.

POPIS SKÚMANÉHO ÚZEMIA

Pohorie Malých Karpát sa nachádza v najzápadnejšej časti Slovenska. Je spojovacím článkom medzi Alpami a tzv. karpatskou horskou sústavou. Malé Karpaty sa začínajú na juhu

od rieky Dunaj a pokračujú smerom na severovýchod až k Novému Mestu nad Váhom. Ich dĺžka dosahuje takmer 100 kilometrov. Okrem vlastného pohoria ich oblasť zahrňujú aj nížiny na východ a západ od pohoria – Záhorská a Podunajská nížina (Došek 1962, 7–8). Geomorfologicky sa Malé Karpaty delia na štyri základné podcelky – Devínske Karpaty, Pezinské Karpaty, Brezovské Karpaty a Čachtické Karpaty (Mazúr a Lukniš 1980, 54–55). Okrem Brezovských Karpát, ktoré majú iba jeden podcelok (Dobrovodskú kotlinu) sa zvyšné tri podcelky ďalej členia na menšie časti.

Malokarpatské pohorie patrí k sústave jadrových pohorí Centrálnych Karpát, a to k vonkajšiemu, tzv. vysokotatranskému oblúku (Došek 1962, 8). Horský hrebeň Malých Karpát má priemernú dĺžku 500 metrov nad morom a od Devínskej Kobyly po Vrbové ho pokrývajú súvislé lesy. Tie sú väčšinou listnaté, spestrené po celej dĺžke ihličnatými lesmi. Medzi listnatými stromami prevláda buk, po ňom je najhojnejšou drevinou dub. Nízke juhovýchodné svahy, najmä v okolí Orešian, pokrývajú háje vlašského orecha (ibid., 17–18). Okrem toho tu rastie nadivoko jedlý gaštan, dula, moruša a mnoho iných.

Hospodársky charakter oblasti je podmienený fyzicko-geografickými jednotkami, ktoré svojimi prírodnými podmienkami značne vplývali aj vplývajú na rozvoj a lokalizáciu jednotlivých odvetví hospodárstva. Malokarpatské lesy boli dôležitou a cennou surovinou pre rozličné priemyselné odvetvia. Bukové drevo sa v značnej miere používalo na výrobu dreveného uhlia, čo doteraz pripomínajú aj mnohé miestne názvy. Okrem toho v minulosti existoval na vtedajšie pomery aj čulý banícky život. V okolí Pezinka to bola prevažne ťažba zlata, ktorá dosiahla svoj vrchol v 18. storočí. Druho-horné vápence poskytovali surovinu na výrobu vápna a cementu. Výroba vápna mala v Malých Karpatoch bohatú tradíciu a vápno sa páliť už v dávnej minulosti. Pálením vápna boli známe napríklad obce: Dobrá Voda, Hradište pod Vrátnom, Rohožník a pod. (ibid., 44). Severné svahy od Kuchyne po Lamač a južné svahy od Karlovej Vsi po Horné Orešany pokrývali v minulosti vinice. Kedysi tu celkovo bolo 95 vinohradníckych obcí, z ktorých najlepšiu povesť mal Limbach.

Vody západného svahu Malých Karpát a potoky Devínskej Kobyly odvádza potok Vydricea cez dolinu Železnej studienky do Dunaja. Niekoľko potokov v oblasti Lamač – Borinka vteká do rieky Moravy pri Devínskej Novej Vsi. Prvou väčšou zberňou potokov je Rudavka, odvádzajúca vody oblasti Lozorno – Jablonové – Pernek, druhou potok Malina, odvádzajúci potoky oblasti Kuchyňa, treťou Rudava, odvádzajúca prítoky oblasti Rohožník – Sološnica až Prievaly. Odtiaľto, až po začiatok Bielych Karpát, vody severných svahov stekajú do rieky Myjavy. Zberňou vôd južných svahov od západu po Pezinok je Malý Dunaj, potom Čierna voda, Trnávka a Dudváh (Suchý a Müller 1954, 17–18).

Celkový charakter klímy v malokarpatskom priestore je mierne teplý, mierne vlhký až vlhký (vo vyšších polohách) s miernou zimou. Záhorská nížina a západná časť Podunajskej nížiny aj s dolným Považím už patria do teplej oblasti, kde má klíma teplý charakter, mierne suchý až vlhký (podhoria) s miernou zimou (ibid., 16–17).

CHARAKTERISTIKA KARTOGRAFICKÝCH MATERIÁLOV A ICH VÝSKUM

Významným zdrojom pre poznanie každého kraja je mapa. Kartografické pramene sú prakticky najvyužívanejším prameňom historickej geografie. Majú obrovský informačný a interpretačný potenciál. Ako jediné zachytávajú historický jav v časopriestorovom kontexte. Výpovedná hodnota máp je však priamo závislá od zamerania mapy, od dôslednosti s ktorou je spracovaná, ako aj od spôsobu znázorňovania. Z tohto dôvodu sú pre potreby historicko-geografického výskumu využívané najmä mapy z 15.–19. storočia a spravidla všetky mapy, ktoré zobrazujú stav krajiny nezodpovedajúci súčasnému stavu (Rábik a Labanc 2013, 37).

Prvé vojenské mapovanie (1763–1785)

Prvé vojenské mapovanie, známe aj ako Jozefínske či Jozefské (podľa cisára Jozefa II.), prebehlo v období rokov 1763–1785. Väčšina územia Slovenska bola zmapovaná v rokoch 1781–1782. Mapovanie bolo vyhotovené v mierke

1 : 28 800 a jeho podkladom boli predovšetkým staršie mapové diela (Jankó a Porubská 2013, 8–9). Mierka je ideálna pre štúdium krajiny a jej zmien. Detailne je na mapovaní zachytená cestná a vodná sieť. Okrem nej je tu zachytený pomerne podrobný prehľad o počte sídiel v každej obci, ktoré sú následne farebne rozdelené na kamenné, resp. s kamennou podmurovkou (červená) a drevené (čierna). Vyznačené sú tu okrem toho všetky menšie sakrálné objekty (prícestné kríže, kaplnky), mlyny a majere (m. h.) či hostince (w. h.). Keďže mapovanie bolo vyhotovené vo farebnom prevedení, je možné na ňom identifikovať aj nasledujúce formy využitia krajiny: les (schematické značky stromov na sivozeleňom podklade), lesokroviny (redšie a menšie značky stromov), brehové porasty a nelesná stromová a krovinná vegetácia (resp. nelesná drevinná vegetácia – schematické značky stromov a krov), trvalé trávne porasty (zelená), zamokrené plochy (modré vodorovné šrafo), orná pôda (maslová), vinice (schematické značky viniča), záhrady (sýtozelená), vodné plochy, riečna sieť a pramene (modrá), odkryté podložie a skalné bralá (čierny rovnobežné šrafo), hradské cesty (červená), ostatné cesty a mosty (hnedá) (Boltiziar et al. 2013, 8–12). V snahe o čo najrýchlejšie zmapovanie územia monarchie bola použitá tzv. metóda od oka (odhadom terénu). Kvôli tomu tak mapám chýbali geodetické základy.

K mapovým listom prvého vojenského mapovania nebol spracovaný jednotný kľúč znakov, čo znamená, že ten istý jav v teréne je občas označovaný rozličným spôsobom (Jankó a Porubská 2013, 9). Z hľadiska môjho výskumu drevorubačskej komunity je tento jav pomerne dôležitý. Píly, ktoré Huncokári pri svojej práci používali, sa na mapovaní mohli nachádzať pod znakom oficiálne znázorňujúcim mlyn. Pri absencii akýchkoľvek písomných materiálov tak mohol objekt píly nachádzajúci sa v horskom prostredí pri iných stavebných objektoch (domoch) označovať drevorubačskú usadlosť. Keďže je však kľúč znakov, ako som vyššie uviedol častokrát, nejednoznačný, je z tohto dôvodu otáznou určit pri niektorých usadlostiach, či sa jedná o drevorubačskú lokalitu. Horárne či hájovne sú na mapovaní označené pod skratkou pomenovania

Jägerhaus (horáreň) – Jäger h. (ibid., 36). Drevorubačské usadlosti sú označené pod názvom: holzhacker či skomolene holzhaker, čiže v preklade drevorubač.

V rámci môjho výskumu je jednoznačne, aj s použitím písomných prameňov identifikovaná lokalita: Reisinger/Kolárske. Nachádza sa zhruba 2,5 kilometra severne od obce Limbach a 4,5 kilometra severozápadne od Pezinka. Na mapovaní je označená pod pomenovaním: holzhaker, čo dokazuje to, že tu žili drevorubači. Označené sú tu taktiež dve stavby, ktoré sa nachádzali oproti sebe a delil ich Kolársky potok. Usadlosť, ktorá je dnes už chatovou oblasťou (Reisinger/Kolárske) sa nachádzala v blízkosti významnej cesty, tzv. Via Pernekiensis. Prvé usadlosti drevorubačov sa museli zakladať v blízkosti ciest, inak by sa vyťažené drevo nemalo ako zvieŕť do doliny. Rodina Reisinger sa spomína v matričných záznamech obce Limbach už v roku 1740, kedy až trom (pravdepodobne bratom) Reisingerovcom ich manželky porodili deti (Tačovský 2013, 85–86). Členovia huncokárskej komunity s priezviskom Reisinger tak žili v limbašských a pezinských horách dokázateľne už vyše 40 rokov pred mapovaním územia Slovenska (1781–1782).

Objekt označujúci stavbu sa vyskytuje aj na jednej z najznámejších huncokárskych lokalít: Rybníček/Föhrenteich, ktorá sa nachádza v cajlanských horách. Lokalita je na mape označená pod názvom, ktorý poznáme dodnes: Ribniczeck, čiže Rybníček. Usadlosť je vzdialená zhruba 5 kilometrov severozápadne od Pezinka–Cajly. Či tu žili Huncokári je však aj napriek niektorým písomným zápisom otázne. Kanonická vizitácia z roku 1781 len vo všeobecnosti uvádza, že v cajlanských horách existovalo šesť usadlostí, ktoré boli osídlené panskými drevorubačmi (Pospechová 2013, 1–2). Huncokárske rodiny tu však dokázateľne žili už v prvej polovici 18. storočia, čo preukazujú viaceré matričné záznamy (Tačovský 2013, 86).

Poslednou možnou huncokárskou lokalitou z hľadiska skúmaných máp je usadlosť s názvom Findlova lúka. Na neskorších mapovaniach a písomných záznamoch niesla pomenovanie hájovňa Kadlubek či Karlubek. Nachádzala sa zhruba 4,6 kilometra severozápadne od Častej a patrila v minulosti zároveň do chotára tejto obce. Na mapovaní je možné

identifikovať celkovo až päť stavieb, ktoré boli od seba rozmiestnené v rozličnej vzdialenosti. Táto skutočnosť sa dá interpretovať aj tak, že tu jestvovalo kompaktné horské osídlenie. Bolo zároveň jedinou lokalitou v Malých Karpatoch, kde sa vyskytoval zhluk niekoľkých domov či stavieb bezprostredne blízko seba. Podobne ako v prípade Rybníčka/Föhrenteich je však problematické označiť túto usadlosť za drevorubačskú, resp. huncokársku. Huncokári však v chotári Častej žili už v prvej polovici 18. storočia (Beranek 1930, 3–4). Zaujímavosťou je, že sa v horskom prostredí mesta Modry z pohľadu skúmaných máp nenachádzajú žiadne huncokárske lokality. Na mapách nie je možné identifikovať ani žiadne stavebné objekty, ktoré mohli potencionálne byť jednou z huncokárskych usadlostí. Prvé modranské matričné záznamy o narodení huncokárskych detí v lesoch (ex sylvis) pritom pochádzajú už z obdobia pred prvým vojenským mapovaním (1740, resp. 1756) (Graus 2016, 14; Habáňová 1992, 66–85). Významným faktorom, z dôvodu ktorého nie je na tomto mapovaní možné identifikovať akúkoľvek usadlosť, je poškodenie mapových listov, resp. ich prekrývanie sa na niektorých miestach. Tým pádom sú územia, na ktorých sa mohli nachádzať možné huncokárske osídlenia, takmer neidentifikovateľné. Príkladom toho je napríklad územie Modry–Piesku, kde sa mapové listy viditeľne prekrývajú (Krajčovič 2019, 133–142).

Druhé vojenské mapovanie (1806–1869)

Druhé vojenské mapovanie, známe aj ako Františkovo (podľa cisára Františka II.), sa uskutočnilo v rokoch 1806–1869. Prvoradým cieľom tohto mapovania bolo odstránenie nedostatkov z predchádzajúceho prvého vojenského mapovania. Predovšetkým sa to týkalo presnosti. Územie Slovenska bolo mapované vo viacerých etapách. Severné a východné Slovensko v rokoch 1819–1827 a stredné a južné Slovensko v rokoch 1837–1858 (Boltižiar et al. 2013, 8–12). Územie západného Slovenska a do neho patriace Malé Karpaty bolo zmapované až po roku 1858. Rozdelenie mapovania na etapy bolo spôsobené predovšetkým v rokoch 1848–1849 vypuknutím revolúcie vo vtedajšej Rakúsko-Uhorskej monarchii. Z tohto dôvodu

sa začalo opäť pracovať na mapovaní až v roku 1852 (Jankó a Porubská 2013, 22). Mapovanie bolo vyhotovené rovnako ako to predchádzajúce, v mierke 1 : 28 800.

Kresba máp je podobná ako pri prvom vojenskom mapovaní. Na plnofarebných mapách je možné identifikovať tieto formy využitia krajiny: les (sivozelená), lúky (bledozelená), pasienky (zelenobelasá), zamokrené plochy (modré vodorovné šrafo), orná pôda (maslová), brehové porasty a nelesná stromová a krovinová vegetácia (čierne schematické krúžky okolo tokov), vinice (sivohnedá a schematické značky viniča), stavby a sídla (červená), záhrady (sýtozelená), vodné plochy, riečna sieť a pramene (modrá), skalné bralá a odkryté podložie (hnedá), hradske cesty (červená), ostatné cesty a mosty (hnedá), železnica (dvojitá čierna čiara). Čo sa týka lesných plôch, okraje lesov boli mapované samostatne (sivohnedá). Reliéf bol znázornený spádniciami (tzv. hachurami) (Boltižiar et al. 2013, 8–12). Dôležitou novinkou v rámci druhého vojenského mapovania bolo zachytávanie toponým, takže okrem názvov obcí (už aj roztrúsených samôt) prináša mapovanie aj prehľad názvov rôznych potokov či vrchov. Z hľadiska môjho výskumu je dôležitých niekoľko faktov. V sídlach sa už rozlišujú obytné a hospodárske budovy od záhrad. Nevýhodou je však z hľadiska mapovania zníženie čitateľnosti časti polohopisu v horských oblastiach a často priveľké množstvo informácií. Farebné plochy, čierne ohraničenie, šrafovaný reliéf a miestne názvy sú zaznačené na relatívne malom priestore (ibid., 8–12). To výrazne znižuje čitateľnosť mapy a môže viesť k nepresnostiam pri interpretácii foriem a hraníc využitia. Celkovo však druhé vojenské mapovanie podáva dobrý obraz o priestorovom rozložení foriem využitia krajiny a tým pádom má veľký informačný význam.

Rovnako ako na prvom vojenskom mapovaní, aj na druhom sú drevorubačské usadlosti označené pod niekoľkými názvami: Holzhacker (Holzhacker) Hütte (drevorubačská chata), Holzhauer Hütten (drevorubačské chaty), Holzhauer H. (skratka pomenovania Holzhauer Hütte alebo Holzhauer Hütten, čiže v preklade drevorubačská chata/chaty). Objekty horární, hájovní či poľovníckych chalúp sú označené zväčša pod pomenovaním Jägerhaus (horáreň),

či skratkou tohto názvu: Jäger H. alebo J. H. či dokonca obrázkom znázorňujúcim jelenie parožie (Jankó a Porubská 2013, 72). Nachádzajú sa tu aj označenia pre horské chaty: Berg Hütte/Hütten či ich skratka B. H. (ibid., 72). V neposlednom rade sú tu pomenované aj objekty, kde sa páliło vápno, tzv. vápenky. Tie sú označené pod skratkou: K. O. (Kalkofen) (ibid., 73). Novinkou na druhom vojenskom mapovaní je aj označenie píl, resp. vodných píl, ktoré tak už nespádali pod duplicitné označenie ako pri prvom vojenskom mapovaní. Označené sú jednoduchou značkou či skratkou S. H. (Sägemühle) (ibid.).

V rámci môjho výskumu nastal na základe zistení pochádzajúcich z druhého vojenského mapovania značný posun. Identifikovaných bolo viacero huncokárskych usadlostí. Na lokalite Reisinger/Kolárske, ktorá je dokázateľne identifikovateľná už na predchádzajúcom mapovaní, je možné badať stavebný, a tým pádom aj populačný rozmach. Nachádzali sa tam dva stavebné objekty, ku ktorým patrili aj k nim prislúchajúce záhrady. Zhruba štyristo metrov východne od nich sa vyskytuje ďalšia stavba podobného charakteru, v rámci ktorej pozemku sa taktiež nachádzala záhrada. Pravdepodobne sa jedná o usadlosť s názvom Malé Kolárske. Ešte ďalej na východ, zhruba 0,7 kilometra od tejto lokality, sa nachádzala v doline Limbašského potoka ďalšia stavba. Tá však bola bez záhrady. Či však táto stavba bola súčasťou kompaktnej usadlosti Reisinger/Kolárske, na ktorej žili Huncokári, je otáznne. Na lokalite Rybníček/Föhrenteich sa z pohľadu druhého vojenského mapovania vyskytuje, rovnako ako na predchádzajúcom mapovaní, jedna stavba. Zhruba pol kilometra severozápadne od tejto stavby sa nachádza stavebný objekt so záhradou. Ten je možné identifikovať ako lokalitu s názvom Lintnerova lúka. Táto usadlosť patrí k tzv. aglomerácií Rybníček/Föhrenteich, ktorú tvorili lokality: Rybníček, Čermákova záhrada, Lintnerova lúka a Kamenné vráta (Beranek 1941, 87); 0,6, resp. 0,5 kilometra severne sa vyskytovala v doline potoka Vidlárová ďalšia stavba. Tá pravdepodobne patrila z pohľadu uvedenej aglomerácie k lokalite Rybníček. Na mapách sú identifikovateľné aj lokality: Čermákova záhrada a Kamenné vráta. Na Čermákovej záhrade, ktorá

je vlastne horským sedlom vrchu Modranská Baba, sa vyskytoval cintorín, ktorý dostal názov podľa jedného huncokárskeho horára (Čermák) a jeho rodiny, ktorých tu pochovali v 19. storočí. Na mape je možné vidieť drevený kríž, označujúci horský cintorín. Usadlosť Kamenné vráta, ktorá sa nachádzala nad vrchom s rovnomeným názvom (Kamenné vráta), mala z pohľadu skúmaných máp jednu stavbu. Tá sa rozprestierala na pomerne rozľahlej lúke. Priamo pod vrchom Kamenných vrát sa vyskytovali ešte tri stavebné objekty nachádzajúce sa na lúke. Je však otázne, či mali spojitost s huncokárskou komunitou, keďže sa nenachádzajú na žiadnych iných mapovaniach a nie sú spomínané ani v písomných prameňoch. Aglomeráciu Rybníček/Föhrenteich (so všetkými jej lokalitami) môžeme označiť za huncokársku už v období druhého vojenského mapovania, keďže podľa písomných materiálov na nej Huncokári žili už od polovice 19. storočia (Tačovský 2013, 89).

Z pohľadu druhého vojenského mapovania je identifikovateľná aj lokalita Modra–Piesok. Vyskytovalo sa na nej celkovo osem stavieb. Na západ od Piesku sa nachádzal ešte Panský dom a ďalšia stavba, ktorú od neho oddeľoval Vištucký potok. Obe tieto lokality však patrili do kompaktného osídlenia Modra–Piesok (Krajčovič 2019, 133–142). Z pohľadu druhého vojenského mapovania je toto osídlenie zároveň najväčším, čo sa týka počtu stavebných jednotiek. Zhruba 3,6 kilometra severozápadne od Piesku sa v Modranskej doline vyskytovala stavba s pomenovaním Altes Oberhaus (Starý Horný dom). Táto lokalita je z hľadiska neskoršieho mapovania označená ako drevorubačská a nachádzala sa zhruba štyri kilometre juhovýchodne od obce Kuchyňa. Je však otázne, či už vtedy na tejto lokalite žili Huncokári. V 18. a 19. storočí tam totiž prebiehala čulá banská činnosť a mohli tu tak žiť aj pracovníci jednej z príslušných baní (Jesenák 2017, 248–254). Približne 1,6 kilometra severozápadne od lokality Altes Oberhaus (Starý Horný dom) sa nachádzala lokalita, v súčasnosti známa aj ako Reisenauer. Žila tu huncokárska rodina, ktorá mala pôvod z Moravy (Schewitz 1932, 80). Z pohľadu skúmaných máp tu existovali dva stavebné objekty. Jeden z nich mal aj záhradu. Okrem stavieb sa tu

vyskytovali aj tri vodné pily, ktoré boli poháňané potokom Vývrat. Zhruba 1,2 kilometra severovýchodne od lokality Reisenauer sa pod vrchom Vysoká nachádzala stavba s príslušnou záhradou a ďalšími dvoma záhradami nachádzajúcimi sa južne od nej. Je problematické označiť túto lokalitu za huncokársku, a to aj napriek tomu, že Huncokári žili v kuchynských horách už od 18. storočia (Tačovský 2013, 6). Lokalita nesie taktiež názov podľa vodného prameňa: Maruškin prameň či Vyvieráčka u Habera. Ako drevorubačská usadlosť je táto lokalita označená na neskorších mapových materiáloch (Krajčovič 2019, 133–142). Približne 1,5 kilometra severovýchodne od tejto lokality sa nachádza tzv. Panský dom. Niekedy je pomenovaný aj ako tzv. Horáreň za Vysokú. Už od druhej polovice 18. storočia tu mala podľa niektorých indícií žiť rodina Hirnerovcov, zapísaná aj ako Hirn (Tačovský 2013, 7). Z pohľadu skúmaných máp sa tu vyskytovali tri stavby so záhradami. Súvis má táto lokalita aj s tzv. Panskými uhľiskami, ktoré sa nachádzajú zhruba 700 metrov južne od nej. Otázna je existencia huncokárskych rodín z pohľadu druhého vojenského mapovania na lokalite Vývrat. Táto usadlosť sa nachádza približne dva kilometre severovýchodne od Kuchyne a na mape je možné identifikovať celkovo dva stavebné objekty so záhradami. Prvé písomné záznamy o živote Huncokárov na Vývrate však pochádzajú až z prelomu 19. a 20. storočia (ibid., 82–83).

V rámci chotára obce Častá, kde žili Huncokári už v období prvej polovice 18. storočia, bolo z pohľadu máp identifikovaných niekoľko lokalít. Lokalita, ktorá je v súčasnosti známa pod názvom Častá–Papiernička a nachádza sa zhruba 3,8 kilometra západne od Častej, je z pohľadu druhého vojenského mapovania označená explicitne ako drevorubačská (Holzhauer Hütten) (porov. Krajčovič 2019, 133–142). Na tejto usadlosti sa celkovo vyskytujú dve stavebné jednotky aj so záhradami. Zhruba 700 metrov severne od tejto lokality sa nachádza usadlosť s názvom Prostredné Rakové (porov. ibid.). V niektorých kartografických materiáloch z neskoršej doby (20. storočie) je označovaná aj ako Kernova huta (Kern Hütte, Kernhütte) (Vidák et al. 1890–1897). Z pohľadu druhého vojenského

mapovania sa na nej vyskytuje jedna stavba so záhradou. Približne 2,5 kilometra severozápadne od Prostredného Rakového sa nachádza lokalita Kobylie, niekedy nazývaná aj ako horáreň Biela skala (Tačovský 2013, 79). Existovala tu stavba so záhradou. V súčasnosti tam je detská liečebňa a ozdravovňa. Na mapách je možné identifikovať aj usadlosť Findlova lúka. Vyskytuje sa tu jedna stavebná jednotka so záhradou a taktiež menší sakrálny objekt (prícestný kríž, kaplnka). Na juhovýchod, resp. na východ od tejto lokality sa nachádzajú ešte tri ďalšie stavby so záhradami. Je však otázne, či aj na nich žili Huncokári. Pisomné materiály sa totiž o iných huncokárskych usadlostiach v blízkosti Findlovej lúky nezmieňujú.

Približne 1,3 kilometra severne od Findlovej lúky bola usadlosť s názvom Sklená huta. V druhej polovici 17. storočia tu bola zriadená sklená huta, ktorá bola v roku 1749 kvôli nerentabilnosti zrušená. Drevorubačské chaty, ktoré boli rozptýlené po obvode lesa, dostali pomenovanie po tejto sklenej hute (Jedlicska 1882, 152). Z pohľadu máp sa tu nachádzajú celkovo štyri stavby aj so záhradami. Približne 0,6 kilometra východne od Sklenej huty sa vyskytoval aj cintorín. Ten pravdepodobne slúžil na pochovávanie pre Huncokárov žijúcich v tejto lokalite. Zhruba 2,5 kilometra juhovýchodne od Sklenej huty sa nachádzal na lokalite, ktorá neskôr niesla názov Zabité, ďalší cintorín. Nie je tam však identifikovaná žiadna stavba. Nie je vylúčené, že tento cintorín mohol taktiež slúžiť Huncokárom. Výskyt Huncokárov v druhej polovici 19. storočia na Sklenej hute spomínal ako prvý vo svojej monografii ostrihomský kanonik a zároveň historik Pavol Jedlička (1844–1917) (ibid.). Približne 3,7 kilometra juhozápadne od Sklenej huty existovala usadlosť, resp. horáreň s názvom Dolina. Z pohľadu druhého vojenského mapovania sa tu nachádzala jedna stavba aj so záhradou. Zhruba 4,5 kilometra severovýchodne od Sološnice sa vyskytovala lokalita Uhliská. Už jej názov svedčí o tom, že sa tu v minulosti páľilo drevené uhlie (Tačovský 2013, 70). Z pohľadu máp sa tu nachádzajú dva cintoríny. Jeden sa nachádza priamo na lokalite Uhliská, kde bola znázornená lúka. Druhý cintorín existoval približne 400 metrov severozápadne od Uhlísk. Oba cintoríny

pravdepodobne slúžili huncokárskej populácii, ktorá žila na severozápade záhorskej strany Malých Karpát. Približne jeden kilometer severovýchodne od Uhlísk jestvovala usadlosť, ktorá mala neskôr názov Amon, Amonhaus či lokalita u Ámona. Táto usadlosť niesla názov po huncokárskej rodine, ktorá sa tu usadila v priebehu 19. storočia (Waldkirchweih der Holzhacker 1941, 6). Z pohľadu druhého vojenského mapovania sa tu nachádza stavebný objekt, pri ktorom je znak jelenieho parožia znázorňujúci horáreň so záhradou v tvare obráteného písmena L. Južne od tejto horárne sa vyskytuje ešte jedna stavba so záhradou. Približne 2,3 kilometra severovýchodne od Amona existovala drevorubačská usadlosť priamo pod vrchom Čierna skala. Z pohľadu máp sa tu nachádzali dve stavby, z ktorých každá mala záhradu. Zároveň je táto lokalita na mape pomenovaná ako Holzhacker (Holzhacker), čiže drevorubač. V písomných prameňoch však akékoľvek informácie o tejto lokalite absentujú. Z dôvodu jej lokalizácie som jej prisúdil názov drevorubačská usadlosť pod Čiernou skalou.

Na základe výskumu máp pochádzajúcich z druhého vojenského mapovania môžeme pozorovať aj migráciu huncokárskej populácie smerom na severný, resp. severovýchodný cíp malokarpatského pohoria. Približne 3,4 kilometra severovýchodne od obce Dobrá Voda je možné na mapách identifikovať lokalitu s názvom Pálenice, resp. Vittek. Nachádzali sa tu dva stavebné objekty so záhradami. Usadlosť je tu označená pod názvom Holzhauer H., čiže v preklade drevorubačská chata. Neskôr tu stál poľovnícky zámoček s rovnakým názvom (Vitek), ktorý postavili Pálffyovci (Hupko 2016, 125–145). Huncokári žili aj pri zrúcanine kláštora svätá Katarínka. Na druhom vojenskom mapovaní sú na tejto lokalite v bezprostrednej blízkosti bývalého kláštora identifikovateľné dve stavby so záhradami. Je však otázne, či tu Huncokári žili už v 19. storočí. Informácie o huncokárskej populácii žijúcej pri Katarínke pochádzajú až zo začiatku 20. storočia (Dúbravský 1910, 38). Rovnako otáznou je aj prítomnosť Huncokárov na území pálfyovského kaštieľa s názvom Erdőház, ktorý je dnes známy ako Planinka. Táto lokalita sa nachádza približne 1,7 kilometra severovýchodne od

Katarínky. Pod Planinkou bola samota, kde žili niektoré huncokárske rodiny už v 19. storočí (Tačovský 2013, 18). Z pohľadu máp sa pod kaštieľom skutočne nachádza jeden stavebný objekt, či sa však jedná o huncokársku lokalitu, je problematické určiť. Ako drevorubačská usadlosť je označená lokalita, ktorá dnes nesie názov Suchánka a vyskytuje sa približne 3,5 kilometra západne od Dobrej Vody. Označená je na mapovaní pod názvom Holzhauser H., čiže ako drevorubačská chalupa, a nachádzali sa tam dva stavebné objekty. Huncokári tu pravdepodobne pôsobili od 19. storočia (ibid., 80). Otázne sú aj lokality: Horáreň Široká a osady Horná a Dolná Skalová. Široká je približne 4,4 kilometra východne od obce Hradište pod Vrátnom. Z pohľadu druhého vojenského mapovania tu existoval stavebný objekt v tvare obráteného písmena C a ďalšia stavba, pri ktorej sa vyskytuje obrázok jelenieho parožia, čo signalizuje horáreň. Celá táto lokalita (Široká) je tu pomenovaná ako Jäger H., čiže v preklade horáreň. Pri oboch stavbách sa nachádza pomerne rozľahlá záhrada. Lokality Horná a Dolná Skalová sa nachádzali 2,5, resp. 1,5 kilometra severozápadne od Dechtíc. Z pohľadu skúmaných máp na oboch lokalitách existovali súhrnne tri stavebné objekty. Pri každom z nich bola aj pila. Všeobecne sa v literatúre o Huncokároch označujú obe lokality ako Škalová. V rokoch 1771 až 1885 tu fungovala papiereň, ktorá vyhorela (ibid., 30).

Tretie vojenské mapovanie (1869–1887)

Podnet k tretiemu vojenskému mapovaniu dala vojensko-geografickej komisii prehraná vojna s Pruskom. Na požiadanie armády bolo nutné vyhotoviť presnejšie a kvalitnejšie mapy monarchie. Bolo nevyhnutné, aby sa výškové a rovinové prvky vyznačovali podľa ich aktuálneho stavu. Obsah máp musel vyjadrovať viacstranné hľadiská vojenského a civilného sektoru (Jankó a Porubská 2013, 24). Územie Slovenska bolo mapované v období rokov 1875–1884. Tretie vojenské mapovanie bolo vyhotovené v mierke 1 : 25 000. Jeho presnosť je už veľmi vysoká. Mapovanie bolo pôvodne vyhotovené vo farebnom prevedení. Avšak dostupnosť týchto mapových podkladov

je značne komplikovaná, keďže ich originály boli po rozpade monarchie prevezené v rokoch 1922–1923 do Prahy (Boltižiar et al. 2013, 8–12). Vo svojom výskume som využil reambuláciu tretieho vojenského mapovania v mierke 1 : 25 000, ktorá bola vyhotovená v čiernobielym prevedení. Dostupné čiernobiele mapy sú napohľad trochu zmatečné, čo je spôsobené predovšetkým zvýšením hustoty zmapovaného územia (Krajčovič 2019, 133–142). Na mapovaní pribudli výškové údaje nielen pre kopce, ale aj pre jednotlivé sídla. Šrafovanie je výraznejšie predovšetkým v nížinách, kde aj malé prevýšenia zahusťujú celkový mapový obraz.

Rovnako ako na predchádzajúcich mapovaniach, aj na treťom sú drevorubačské usadlosti označené pod niekoľkými názvami a ich skratkami: Holz. (skratka Holzhauser čiže drevorubač), Holzhauser (drevorubač), Holzhauser H. (skratka pre drevorubačskú chatu), Holzhauser (drevorubač). Objekty horární, hájovní či poľovníckych chalúp sú označené zväčša pod dvoma pomenovaniami: Jägerhaus (horáreň) a Hegerhaus. Na mapovaní sa však vyskytujú prevažne ich skratky: J. H. (Jägerhaus) či Hgh (Hegerhaus). Označené sú tu taktiež aj pily: S. M. (Sägemühle) a vápenky: K. O. (Kalkofen) (Jankó a Porubská 2013, 111).

Z pohľadu tretieho vojenského mapovania je možné badať celkovú genézu huncokárskeho osídlenia v Malých Karpatoch, oproti predchádzajúcim dvom mapovaniam. Na lokalite Reisinger/Kolárske sa nachádzajú až štyri stavby so záhradami. Aglomerácia Rybníček/Föhrenteich sa pomerne zväčšila. Na Rybníčku sa vyskytujú dve budovy so záhradou. Nad ním je lokalita takisto s dvoma budovami a záhradami, ktorá je navyše označená ako drevorubačská (Holzhauser). Pri Lintnerovej lúke pribudla ešte jedna budova so záhradou. Zväčšil sa aj cintorín, ktorý existoval na Čermákovej lúke. Vyvodzujem to na základe prítomnosti dvoch krížov. To môže signalizovať zväčšenie plochy cintorína. Usadlosť na Kamenných vrátnach je označená ako drevorubačská (Holzhauser) a vyskytuje sa tu okrem objektu stavby aj záhrada. Na jednej z najznámejších huncokárskych lokalít Modre-Piesku sa nachádza šesť stavieb so záhradami. Okrem toho je tu možné identifikovať aj kaplnku Márie Magdalény a huncokársky cintorín

na Piesku, ktorý má lichobežníkový tvar. Kríž na tomto cintoríne stál už v roku 1841, no pochovávať sa na ňom začalo od roku 1862 (Beranek 1942, 306–313). Západne od Piesku bol tzv. Panský dom so záhradou, ktorý je na mape označený pod skratkou horárne: J. H. Pri Panskom dome bolo možné rovnako ako na druhom vojenskom mapovaní identifikovať stavbu so záhradou. Približne 0,9 kilometra severozápadne sa nachádzala lokalita s názvom Grausova lúka, ktorá je na mape označená ako drevorubačská usadlosť: Holz. Zhruba 200 metrov južne od Panského domu sa vyskytovala lokalita, ktorá je taktiež pomenovaná ako drevorubačská: Holz. Konkrétne sa jedná o lokalitu s názvom Jurčova lúka a z pohľadu máp na nej jestvovala stavba so záhradou. Približne jeden kilometer južne od tejto usadlosti sa nachádza lokalita Vápenka. Na mapovaní je označená skratkou označujúcou miesto, kde sa páliło vápno: K. O. Identifikovaná tam bola stavba a dva kruhové objekty. Stavba, ktorá bola akýmsi prístreškom, slúžila ako sklad náradia a zároveň prístrešok pre robotníkov. Obyvateľmi Modry bola táto lokalita nazývaná ako Stratenka (Dočkal 1991, 58–60). Je možné, že na Stratenke pracovali aj Huncokári, keďže sa pálieniu vápna intenzívne venovali. Ako drevorubačské lokality sú na mapách označené aj lokality známe z predchádzajúceho mapovania: Starý Horný dom, Reisenauer, Maruškin prameň / Vyvieracka u Habera, Častá–Papiernička, Prostredné Rakové / Kernova huta, Amon/Amonhaus, Kobylie / Biela skala.

V rámci tretieho vojenského mapovania však boli identifikované aj nové drevorubačské usadlosti, ako napríklad lokalita Holint, ktorá sa nachádza približne 6,5 kilometra severozápadne od Doľan. Podľa výskumov z 20. storočia tu stálo približne 15 až 20 huncokárskych chalúp a taktiež tu existovala aj kolkáreň (Foltýnek 2007, 113–116). Usadlosť Gschill, ktorá je dnes označovaná ako Rinnlein alebo Žliabky (Tačovský 2013, 96) a nachádza sa približne 2,1 kilometra juhovýchodne od Sološnice. Lokalita Fúgelka, niekedy označovaná ako Kobylie a vyskytovala sa zhruba 5 kilometrov severozápadne od Častej (porov. Krajčovič 2019, 133–142). Lokalita existujúca pod vrchom Vysoký Rajd v Modranskej doline, približne tri

kilometre juhovýchodne od Kuchyne (porov. *ibid.*). Lokalita s názvom Pekná lúčka, ktorá sa vyskytuje približne 1,8 kilometra východne od usadlosti Modra–Piesok (porov. *ibid.*). Usadlosť nachádzajúca sa v Podbabskej doline, približne dva kilometre juhovýchodne od Perneku. Známa je aj ako tzv. horáreň Pod Babou (Tačovský 2013, 89). Lokalita Rybník, resp. Na Rybníku, vzdialená približne 2,3 kilometra západne od Prostredného Rakového. Identifikované tam boli až tri drevorubačské budovy. Haviareň na tzv. Slnecom údolí, ktorá sa vyskytovala približne 1,3 kilometra severne od lokality Reisinger/Kolárske. Usadlosť Tanierkárová, ktorá sa nachádza približne 0,5 kilometra južne, resp. juhovýchodne od lokality Rybník (porov. Krajčovič 2019, 133–142). Drevorubačské usadlosti pod Čiernou skalou a Pálenice nebolo možné identifikovať. Na mapách dokonca nie sú zaznačené ani objekty stavieb či záhrad príslušných lokalít.

Z pohľadu skúmaných máp pribudli predovšetkým horárne, a to aj na lokalitách, ktoré sú známe aj z pohľadu druhého vojenského mapovania, no označené tak neboli. Sú to lokality: Findlova lúka, Sklená huta, horáreň Dolina pri Doľanoch. Ako horáreň taktiež vystupuje usadlosť Zabité, na ktorej z pohľadu predchádzajúceho mapovania existoval cintorín. Jedinou lokalitou, ktorá je explicitne označená ako horáreň aj na predchádzajúcom mapovaní, je lokalita Široká. Suchánka, ktorá bola na druhom vojenskom mapovaní označená ako drevorubačská usadlosť, je na skúmaných mapách zaznamenaná ako horáreň. Novými lokalitami, ktoré sú označené ako horárne, resp. hájovne sú: Horáreň Santoberg, nachádzajúca sa približne 0,8 kilometra južne od obce Borinka. Existencia Huncokárov na tejto lokalite je sporná. V 19. storočí patrila pod správu šľachtického rodu Károlyi a jestvovala na území ich zvernice (Gróf Károlyi ako vzorný poľovný hospodár, 7). Prvé informácie o pobyte Huncokárov na tejto lokalite pochádzajú až z prvej polovice 20. storočia (Neunteufel 1944, 24). Do katastrálneho územia obce Borinka patrila aj horáreň, ktorá bola ešte koncom 20. storočia známa ako Horvátka. Bola vzdialená približne 4,8 kilometra severovýchodne od obce. Napriek tomu, že je na mapách označená ako horáreň, na území, ktoré bolo známe prítomnosťou

huncokárskeho obyvateľstva, neexistujú žiadne relevantné písomné doklady o tom, že tu toto nemecky hovoriace obyvateľstvo skutočne žilo. Isté indície však ponúkajú dochované svedectvá tamajších turistov, podľa ktorých žil na Horvátke horár menom Hartinger (Ako sme objavili chatu). Rod Hartingerovcov patrila k Huncokárom a jeho pôvod je podľa viacerých autorov z neznámej nemecky hovoriacej oblasti, ktorá sa nachádzala v Čechách (Dúbravský 1922, 15–16; Wolf-Beranek 1943, 3–4). V doline Limbašského potoka sa vyskytuje usadlosť s názvom Valchovňa. Sídlil v nej hlavný horár, ktorý dozeral na celkové lesné hospodárstvo mestských lesov, plnil príkazy lesného majstra a následne ich prenášal na jednotlivých lesníkov a drevorubačov žijúcich, resp. pracujúcich pre lesy Limbachu. Existencia Huncokárov tu je však spomínaná až v 20. storočí (Neunteufl 1944, 24). Pri hlavnej ceste na Pezinskú Babu, pred odbočkou na Rudné bane / Stupy, sa nachádza pozostatok už neexistujúceho vodného mlyna – Kernov mlyn. Na mape tretieho vojenského mapovania je objekt označený ako Plankov mlyn (Plank Mühle – Plank. M) a vedľa neho je postavený objekt horárne. V 19. storočí tu bola usadená rodina Kernovcov (Sandtner 2008, 208–209). Približne 1,5 kilometra severozápadne od obce Dubová existovala horáreň Fugelka, ktorú obývali huncokárske rodiny už v období tohto mapovania (Krajčovič 2019, 133–142). Ako hájovňa je označená aj lokalita za Vysokú / Panský dom. Približne 3,7 kilometra juhozápadne od Sklenej Huty sa nachádzala hájovňa s názvom Dolina. Niekedy je označovaná aj ako Gabčova lúka, podľa jej posledného hájnika z druhej polovice 20. storočia. V 30. rokoch 20. storočia tu žila aj huncokárska rodina Kernovcov. Geológ Hermann Vettters, ktorý vykonával na začiatku 20. storočia na tomto území geologický prieskum, uviedol, že táto lokalita niesla meno po svojich majiteľoch: Gschwandtner (Vettters 1904, 15). Neuviedol však, či tu žili už v 19. storočí, a preto je existencia Huncokárov na tejto usadlosti pomerne problematická. Približne 3 kilometre severozápadne od Doliny sa vyskytovala horáreň Solírov. Prvé relevantné informácie o Huncokároch, ktorí tu žili, však pochádzajú až zo začiatku 20. storočia (Dúbravský 1910, 34). Približne 2,5 kilometra

juhovýchodne od Kuchyne sa v Švancpošskej doline nachádza hájovňa známa aj ako Štumbach alebo Heinrichova chalupa (porov. Krajčovič 2019, 133–142). Zhruba 4,3 kilometra juhovýchodne od Sološnice bola horáreň, ktorá je v súčasnosti známa pod názvom Kolovrátok. Na mapovaní je označená ako Machovičova horáreň (J. H. Machovič). Huncokári tu žili už od 19. storočia (Čermáková a Kovárová 2017, 4). Približne jeden kilometer nad Lošoncom existovala horáreň Škarbák. Informácie o huncokárskom osídlení na tejto lokalite však pochádzajú až z 20. storočia. Na mapách je označená aj horáreň na Cerovom vrchu, ktorá sa nachádza približne 4 kilometre severovýchodne od obce Trstín. Huncokári tu žili už od druhej polovice 19. storočia. Horáreň bola zároveň akousi telefónnou ústredňou medzi horárňami na Planinke a Smolenicami (Tačovský 2013, 20). Približne 2,3 kilometra západne od Sološnice stála horáreň Kafka, ktorú už v čase mapovania obývali Huncokári (Krajčovič 2019, 133–142). Zhruba 2,3 kilometra severozápadne od obce Kočín–Lančár bola identifikovaná horáreň, ktorá je dnes známa ako horáreň Lančár. Už v roku 1861 tu bol zamestnaný ako horár Ján Hirner (Tačovský 2013, 10–11). Približne jeden kilometer východne od horárne za Vysokou bola identifikovaná horáreň Baďurka, ktorá bola huncokárskym obyvateľstvom obývaná už v druhej polovici 19. storočia (ibid., 12). Približne 2,7 kilometra na sever od Trstína sa vyskytovala horáreň Dolná Raková, od ktorej sa zas nachádzala zhruba 2,2 kilometra severozápadne ďalšia horáreň ležiaca v Rakovskej doline. Pri vyššie položenej horárni bolo územie na východ od nej označené ako Uhliská. Pravdepodobne sa tu rovnako ako na iných miestach v Malých Karpatoch pájlo drevené uhlie. Prítomnosť Huncokárov na jednej z horárni je však doložená až zo začiatku 20. storočia (ibid., 30). Rovnako ako na predchádzajúcom mapovaní aj na lokalite Uhliská bol cintorín. Lokalita Panské uhlišká bola na treťom vojenskom mapovaní neidentifikovateľná. Lokalizovateľná je aj stavba nachádzajúca sa pod kaštieľom Planinka. Dva stavebné objekty boli zaznamenané aj na lokalite Katarínka. Môže sa jednať o dva huncokárske domy, ktoré spomenul vo svojej práci z roku 1910 slovenský redaktor, publicista a učiteľ Ferdinand Dúbravský.

Nie je to však isté (Dúbravský 1910, 38). Na začiatku 20. storočia sa v písomných materiáloch objavujú aj záznamy o iných huncokárskych lokalitách, ktoré sa však nachádzajú už na tretom vojenskom mapovaní. Je tak logické domnievať sa, že tu Huncokári už v tejto dobe (tj. 19. storočie) skutočne žili a pôsobili. Jedná sa o lokality: Barina/Parina, Stará a Nová Bohatá a Nový dom/Neuhaus. Barina/Parina sa nachádzala približne päť kilometrov severozápadne od obce Orešany a z pohľadu máp tu je možné identifikovať niekoľko rybníkov. Na začiatku 20. storočia tu bola skupina niekoľkých huncokárskych domov a tam žijúci Huncokári sa venovali okrem iného aj chovu kaprov (ibid., 34). Približne 1,2 kilometra severozápadne od Bariny/Pariny boli lokality Stará, resp. Nová Bohatá. Z pohľadu skúmaných máp je identifikovateľná len lokalita Nová Bohatá, na ktorej sa nachádzala horáreň. Podľa Dúbravského tu okrem horárne s letohrádkom stál aj jeden huncokársky dom (ibid.). Približne 800 metrov južne od tejto usadlosti je na mape zaznamenané zaujímavé pomenovanie jarku s názvom Langer R. (čiže Langer Rinne). Je možné, že toto pomenovanie získal od jedného z Huncokárov, ktorý žil v bezprostrednom okolí. Priezvisko Langer je totiž typické pre huncokárske rodiny, ktorých pôvod bol vraj zo Sliezska (Schewitz 1932, 80). Približne 1,2 kilometra západne od Novej Bohatej sa vyskytovala lokalita Nový Dom. Franz J. Beranek uviedol, že huncokárske deti žijúce na Novom Dome, Barine a Starej, resp. Novej Bohatej boli vzdelávané na malom súkromnom vyučovaní na Novej Bohatej (Beranek 1930, 3–4).

ZÁVER

Na jednotlivých mapovaniach počty huncokárskych lokalít nekorešpondujú s údajmi, ktoré sú všeobecne známe z literatúry, resp. písomných prameňov. Napriek nepresnosti prvého vojenského mapovania som na ňom dokázal jednoznačne identifikovať lokalitu Reisinger/Kolárske. Stavebný rozmach, resp. výskyt stavieb je možné badať aj na usadlostiach, ktoré sú uvádzané ako huncokárske v neskoršom období: Lokalita Rybníček z aglomerácie Rybníček/Föhrenteich a Findlova lúka. Značný posun v počte identifikovateľných

huncokárskych usadlostí nastal na druhom vojenskom mapovaní. Na ňom sa celkovo nachádza 22 huncokárskych lokalít. Šesť ďalších lokalít je problematické označiť za huncokárske z dôvodu absencie relevantných písomných dokladov. Tretie vojenské mapovanie ponúka z pohľadu riešenia môjho výskumu najväčšie množstvo údajov. Nachádza sa na ňom jednoznačne identifikovateľných až 40 usadlostí. Vyskytuje sa tu však aj šesť ďalších usadlostí. Tie je však rovnako ako v prípade druhého vojenského mapovania problematické jednoznačne určiť ako huncokárske už v období 19. storočia. Zaujímavosťou je, že etnografické výskumy z prvej polovice 20. storočia uvádzajú podobný počet huncokárskych lokalít (tj. okolo 40) na území Malých Karpát (Beranek 1943, 56–77).

Vo všeobecnosti všetky použité kartografické materiály potvrdzujú rozptýlený charakter huncokárskeho osídlenia, tak ako je to uvádzané aj v písomných prameňoch. Zároveň však údaje získané z mapových podkladov jednoznačne deklarujú postupnú migráciu huncokárskeho obyvateľstva smerom na sever, resp. severovýchod malokarpatského pohoria, ktorá prebiehala v 19. storočí.

ZDROJE PODPORY

Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu VEGA č. 1/0383/18 „Dynamika a revitalizácia kultúrneho dedičstva v kontexte transformácie kolektívnej identity“.

POUŽITÉ ZDROJE

Ako sme objavili chatu. Videné 29. júla 2020. <http://www.trampnet.sk/dejiny/zalesak60zrub/zrub60.htm>.

Beranek, Franz J. 1930. „Deutsche Holzacker in den Kleinen Karpathen.“ *Neues Pressburger Tagblatt* 1: 3–4.

Beranek, Franz J. 1941. *Die deutsche Besiedlung des Pressburger Grossgaus*. München: Max Schick.

Beranek, Franz J. 1942. „Beiträge zur Kenntnis des Volkstums der deutschen Holzacker in den Kleinen Karpathen II.“ *Karpatenland* 12: 306–313.

Beranek, Franz J. 1943. „Die deutsche Besiedlung der Westslowakei.“ *Deutschtumsfragen im Nordkarpatenraum* 1: 56–77.

Boltziar, Martin, Branislav Olah a František Petrovič. 2013. „Historické mapy – zdroj dát pri štúdiu krajiny a jej zmien.“ *Životné prostredie* 47: 8–12.

- Čermáková, Anna, a Veronika Kovárová. 2017. „Zaujímavá história z lesov nad Ompitálom: Huncokári zo Sklenej Huty.“ *Sološnický spravodaj* 7: 4.
- Došek, Otto. 1962. *Malé Karpaty*. Bratislava: Šport.
- Dúbravský, Ferdinand. 1910. *Malé Karpaty a Biela Hora: Turistická úprava po juhozápadnej časti prebudeného Slovenska*. Olomouc: Romuald Promberger.
- Dúbravský, Ferdinand. 1922. *Krvavý hostinec a iné povesti*. Prešov: Nakladateľský podnik – kultura Prešov.
- Foltýnek, Ferdinand. 2007. *Sološnica: Z dejín obce Sološnica*. Sološnica: Obec Sološnica.
- Graus, Ján. 2016. „Sídla na Piesku v polovici 19. storočia.“ *Modranské zvesti* 24: 14.
- Gróf Károlyi ako vzorný poľovný hospodár. 2001. *Podpajštúnske zvesti* 3: 7.
- Habáňová, Gabriela. 1992. „K niektorým problémom intra- a extraskupinových vzťahov drevorubačov tzv. Huncokarov v Malých Karpatoch.“ In *Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry: Výsledky výskumov v roku 1992*, ed. Dušan Ratica, 66–85. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- Hupko, Daniel. 2016. „Poľovníctvo na veľkostatkoch Smolenice a Chtelnica.“ *Prameny a studie* 59: 125–145.
- Jankó, Annamária, a Bronislava Porubská. 2013. *Vojenské mapovanie na Slovensku 1769-1883*. Bratislava: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky.
- Jedlicska, Pál. 1882. *Kiskárpáti emlékek. Vöröskőtöl-Szomolányig: Hely és művelődéstörténeti tanulmány*. Budapest: Nyomtatott a Hunyadi Mátyás Intézetben.
- Jesenák, Karol. 2017. *Historické a súčasné miesta ťažby a spracovania rúd na Slovensku*. 1 časť. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Krajčovič, Pavol. 2019. „Problematika huncokárskeho osídlenia v Malých Karpatoch na starých mapách.“ In *My a Oni – Domáci a cizí v lidové tradícii*, ed. Petr Číhal, 133–142. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti.
- Lenovský, Ladislav. 2018. „The language, identity and culture of ethnic minorities in the Central European contexts.“ *Xlinguae, European scientific language journal* 4: 125–142.
- Mazúr, Emil, a Michal Lukniš. 1980. „Geomorfologické jednotky. 1 : 500 000.“ In *Atlas Slovenskej socialistickej republiky*, ed. Emil Mazúr, 54–55. Bratislava: SAV a Slovenský úrad geodézie a kartografie.
- Neunteufl, Walter. 1944. *Das Deutschtum im Pressburger Raum (mit drei Karten, drei Schaubildern und einem Ortsverzeichnis)*. Graz: Südostdeutsches Institut Graz.
- Panczová, Zuzana. 2017. „Pôsobenie Franza J. Beranka na Slovensku v 30. a 40. rokoch 20. storočia: Výskum ‚Huncokárov‘ a Institut für Heimatforschung.“ *Ethnologia Europae Centralis: Journal of Central European Ethnology* 14: 23–39.
- Petranský, Ivan Albert. 2019. „Perzekúcie nemeckých drevorubačov v Modre v rokoch 1945–1950.“ *Studia Historica Nitriensis* 23: 488–507.
- Pospechová, Petra. 2013. „Huncokári‘ – Ludia lesov.“ *Časopis Pezinčan* 15: 1–2.
- Rábik, Vladimír, a Peter Labanc. 2013. *Historická geografia*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave.
- Sandtner, Peter. 2008. *Cajla*. Pezinok: Občianske združenie Klub Cajlanov.
- Schewitz, Ilona. 1932. *Pressburg und Umgebung: Lage, Wirtschaft und Deutschtum*. Tübingen: Günthers Buchdruckerei.
- Slobodová-Nováková, Katarína. 2017. „Partnerský a erotický život v špecificky izolovanom horskom prostredí.“ In *Erotika v lidové kultúre*, ed. Petr Číhal, 67–80. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti.
- Suchý, Bedřich, a Adolf Müller. 1954. *Malé Karpaty: Zo zápisníka turistu*. Bratislava: Štátne telovýchovné nakladateľstvo.
- Tačovský, Ladislav. 2013. *Kronika rodu Hirner: Na pozadí huncokárskej histórie*. Trenčín: Tlačiarne Pardon.
- Vetters, Hermann. 1904. *Zur Geologie der Kleinen Karpathen: Eine Stratigraphisch-Tektonische Studie*. Wien: Wilhelm Braumüller.
- Vidák, István, Géza Sény a Szilárd Schmodt. 1890–1897. Pozsony megye. Videné 29. júla 2020. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/14679/view/?pg=34&bbox=1441%2C-1018%2C2687%2C-323>.
- Waldkirchweih der Holz hacker. 1941. *Deutsche Stimmen* 8: 6.
- Wolf-Beranek, Hertha. 1943. „Aus dem Sagenschatz der Inowetzdeutschen.“ *Deutsche Stimmen* 10: 3–4.

MAPY

- Habsburg Empire (1869–1887) – Third Military Survey (1 : 25 000). Videné 29. júla 2020. <https://mapire.eu>.
- Habsburg Empire (1869–1887) – Third Military Survey (1 : 75 000). Videné 29. júla 2020. <https://mapire.eu>.
- Hungary (1819–1869) – Second Military Survey of the Habsburg Empire. Videné 29. júla 2020. <https://mapire.eu>.
- Königreich Ungarn (1782–1785) – First Military Survey. Videné 29. júla 2020. <https://mapire.eu>.